

5. Денисюк І. С. Музична імпровізація як метод музичного навчання школярів *Шкільний світ* [Музика]. Київ. № 19 (747), 2016. С. 1–5.
6. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyishkoli>

УРОК МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

*Бондар В.В., здобувач вищої освіти
«магістр» Науковий керівник: Кушнір К.В., кандидат педагогічних наук,
доцент* Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла
Коцюбинського

Постановка проблеми. Основною формою організації музичної освіти і виховання в школі є урок музичного мистецтва, з притаманним йому впливом на свідомість і підсвідомість особистості, на інтелектуальну сферу, на моральне і емоційне здоров'я людини. Науково доведено, що музичні твори, мають чималий потенціал для виховання кращих людських цінностей школярів. З огляду на це важливим на нашу думку є формування музичного інтелекту, ціннісної потреби в мистецтві, позитивних духовних, моральних якостей особистості, що прищеплюються під час спілкування з мистецтвом й безпосереднім осягненням різноманітних видів і форм музично-творчої діяльності, що в свою чергу сприяє формуванню ціннісних орієнтацій учнів.

Аналіз останніх наукових публікацій. Риси духовного світу школярів найбільш інтенсивно формуються у підлітковому шкільному віці, що доведено у працях багатьох вчених, педагогів та психологів: Н.Ветлугіної, М. Басова, А.Запорожця, Н.Луйтеса, Т.Гуменикової, О. Дем'янчука та інших. Саме у цей період життя засвоюються основи систематичних знань, формується фундамент її характеру, волі, світогляду, ідеалів, моральних поглядів та ціннісних орієнтацій. Саме

цінності і формування ціннісного ставлення до світу і своєї особистості в ньому є основою змісту і спрямованістю виховання у працях В.Караковського, Л.Новикової, З.Равкіна, Н.Щуркової та інших авторів.

Виклад основного матеріалу. Підлітковий вік зазвичай характеризують як переломний, вченими з'ясовано, що психологічний стан цього періоду пов'язаний із двома «переломними» моментами: психофізіологічним – статевим дозріванням, і все, що з ним пов'язано, та соціальним – кінець дитинства, вступ у світ дорослих.

Перший з цих моментів пов'язаний з внутрішніми гормональними та фізіологічними змінами, що тягнуть за собою тілесні зміни, неусвідомлений статевий потяг, а також емоційно-чутливі зміни.

Другий момент – закінчення дитинства та перехід у світ дорослих пов'язаний з розвитком у свідомості підлітка критичного рефлектуючого мислення у розумовій формі. Це і є визначальним станом підлітка в психіці. Воно і створює основне провідне протиріччя життя учнів підліткового віку.

Найважливіший факт фізичного розвитку у підлітковому віці – статеве дозрівання, початку функціонування статевих залоз. І хоча воно не є єдиним джерелом психологічних особливостей даного віку, надаючи лише опосередкований вплив на розвиток особистості через ставлення дитини до навколишнього світу, проте ми не можемо заперечувати що воно вносить багато нового в життя підлітка [3].

Як зазначає у своєму дослідженні Фурсенко Т. формування ціннісних орієнтацій підлітків – це:

а) цілеспрямований, організований і контрольований процес формування в особистості ціннісного ставлення до явищ дійсності шляхом впливу на особистісні якості підлітка;

б) результат, що фіксує факт засвоєння особистістю цінностей,

породжених цим процесом;

в) фактор зміни особистісних якостей підлітка, серед яких: аксіологічна спрямованість особистості, здатність до рефлексії, самовиховання [6].

Уроки музичного мистецтва сприяють загальному розвитку учнів підліткового віку, впливаючи на почуття, формуючи його ціннісні орієнтації. Вплив музичної діяльності буває часом більш сильним, чим домовленості або вказівки. Взаємозв'язок між усіма сторонами виховання складається в процесі розмаїтості репертуару. Знайомлячи учнів з емоційно-образним змістом музичних творів, ми спонукуємо їх до співпереживання, вмінню ціннісно та цілісно осмислити почутий твір. Емоційна чуйність, яка розвивається за допомогою мистецької діяльності нашою підлітка відгукнутися на добрі почуття і вчинки. Жанрове багатство музичних творів допомагає сприйняти героїчні образи і ліричний настрій, веселий гумор. Різноманітні почуття, що виникають при сприйнятті музичного твору, збагачують переживання підлітка, їхній духовний світ.

Тематика і зміст творів відображають різні сторони життя і діяльності школярів, розширюють їхній світогляд уточнюють і збагачують знання, сприяють засвоєнню найважливіших загальнолюдських цінностей, вихованню найкращих почуттів: любові до рідної землі, мови, природи, доброти, шанобливого ставлення до батьків, людей старшого покоління, однолітків, національних традицій українського народу та культури інших народів. Тому «національне музичне мистецтво, зокрема народнопісенна творчість, інструментальні вітчизняні твори мають особливо важливе виховне значення, адже в них втілено національну ідею свободолюбивого українського народу, ідею непереможного добра, перемогу світла та людяності. Варто вивчати народнопісенну творчість, продовжувати пошук закодованих кодів в музичній мові пісенного фольклору, в яких

повідомлено про ментальність, унікальність душі нашого народу» [2, с.108].

Сучасний урок музичного мистецтва важко уявити собі без спеціального обладнання: естетичне оформлення кабінету, музичні інструменти, наочність, ТЗН, магнітна і звукова дошка, екран, аудіо і відеозаписи, фонограми, караоке і інші різні музичні комп'ютерні програми допомагають вчителю зробити сучасний урок, більш цікавим розучування пісні, слухання музики, інші види музичної діяльності. Використання наочних методів на уроках музичного мистецтва як засобу, що здійснює вплив на якість музичної освіти, формування світогляду підлітків, надає викладачеві великі можливості при проведенні уроку, робить заняття більш захоплюючим, незабутнім. Приймаючи активну участь у розкритті теми уроку, школярі не тільки краще засвоюють матеріал, а й збагачуються духовно, формуються естетичні почуття та ціннісні орієнтації.

Уроки музичного мистецтва, проведені нетрадиційно, стимулюють творчість учителя й учнів, створюють сприятливі умови для спільної співпраці. Сповнені яскравих вражень, невимушеного спілкування, демократичні за своєю суттю, такі уроки допоможуть зацікавити учнів музикою, внести певні емоції в міжособисті стосунки у класі. Під час проведення нетрадиційних форм уроків музичного мистецтва важливим є натхнення, фантазія, творча уява, використання наочності, засобів музичної творчості, урахування природи музичного мистецтва, музичного досвіду учнів та здатність виявляти особистісне емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва.

Урок музичного мистецтва повинен бути ретельно підготованим та спланованим педагогом. Під час підготовки вчителю варто проявити творчий підхід, свої професійні знання, чітко орієнтуватися на конкретну аудиторію, розумітися на особливостях кожної вікової групи задля продуктивного уроку, що викликатиме у школярів зацікавленість

та бажання займатися.

Висновки. Саме в підлітковому віці складається своєрідне, неповторне відношення до світу, до мистецтва, до духовних цінностей. Тож, досліджуючи питання системи ціннісних орієнтацій учнів підліткового віку на уроках музичного мистецтва, ми дійшли висновку, що особливості формування системи ціннісних орієнтацій можуть бути ефективними за наявності в учнів: ціннісного сприйняття музики, здатності до осмислення музики як цінності життя, засвоєння основних її закономірностей, стилів та жанрів; готовності до сприйняття музичних творів з одночасною здатністю до самореалізації й постійного самовдосконалення; здатності до аналізу творів з виокремленням важливих для себе цінностей.

Список використаних джерел:

1. Біруля В. В. Формування у підлітків ціннісних орієнтацій засобами художньої літератури у позанавчальний час : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Херсон, 2005. 20 с.
2. Василевська-Скупа Л. П., Швець І.Б, Остапчук Л. О. Шляхи формування національної самосвідомості підростаючого покоління засобами українського музичного мистецтва. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022. Випуск 204. С. 99-104
3. Малахова А.В. Вікові детермінанти формування готовності до міжкультурної комунікації учнів середніх класів [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/stattya-vikovi-determinanti-formuvannya-gotovnosti-do-mizhkulturno-komunikaci-uchniv-serednih-klasiv-258566.html>
4. Ростовський О. Я. Проблеми і перспективи музично-педагогічної освіти в Україні // Пед. науки : зб. наук. праць. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2001. С. 83–89.
5. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посіб. Тернопіль : навч. книга Богдан, 2005. 360 с.
6. Фурсенко Т. Ф. Формування ціннісних орієнтацій підлітків у галузі музичної культури в позашкільних навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». К., 2005. 20 с.